

מאי 2008

**עמדת המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רות ועמנואל רקמן בנוגע
להמלצות ועדת שניט בעניין ביטול חזקת הגיל הרך**

חזקת הגיל הרך הקבועה בסעיף 25 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב - 1962 (להלן - "החוק") קובעת כי ילדים עד גיל 6 יהיו במשמורת אמם אם אין סיבות מיוחדות להורות אחרת.

עמדתנו, המתבססת הן על המצב המשפטי בישראל והן על המחקר האמפירי והאקדמי במדינות המערב שבהן בוטלה חזקת הגיל הרך, הינה כי ביטול חזקת הגיל הרך בישראל תביא לנזקים כבדים ביותר, הן לילדים והן לאמהות, וזאת ללא יתרונות של ממש.

מדינות אחרות אשר זנחו את חזקת הגיל הרך מתוך תקווה לשוויון בטיפול בילדים, והחליפו אותה בחזקות משפטיות אחרות (כגון חזקת המשמורת המשותפת או חזקת ההורה המטפל העיקרי), התאכזבו לגלות לאחר תקופת מה, כי לא זו בלבד שחלוקת הטיפול בילדים בין אבות לאמהות כמעט ולא השתנתה, אלא שההליכים המשפטיים התארכו תוך גרימת נזק ברור לכל הצדדים ובמיוחד לילדים, ותוך מתן אפשרות לסחטנות של נשים בהליכי גירושין על רקע הליכי משמורת אלו.

טענתנו הינה כי אם כך במדינות המערב הרי **שבישראל**, כאשר הליך הגירושין תלוי קודם כל בהסכמתו של האיש ובפיקוחו של בית הדין הרבני, ותופעת סחטנות האשה באמצעות אי-מתן הגט היא דבר של יום ביומו, ביטולה של חזקת הגיל הרך רק יוסיף **מרכיב סחיטה חדש**, ויביא, מקל וחומר, לנזקים החמורים שהתרחשו במדינות המערב, כאמור. בנוסף, ביטול חזקת הגיל הרך עלולה להגדיל את **הפגיעה הישירה בילדים** הרלבנטיים להליך המשפטי הספציפי על ידי התמשכות ההליכים, ריבוי המאבחנים, הגברת הסכסוך בין ההורים, ועוד.

יש להבהיר כי בחלק ניכר מהמדינות, המעבר למשמורת משותפת לא היה בנושא **המשמורת הפיזית** ("ה"חזקה") אלא בנושא **המשמורת המשפטית**, שהוא מושג הקרוב יותר למושג האפוטרופסות במשפט הישראלי, אשר היא משותפת אצלנו בין שני ההורים מלכתחילה בהתאם לחוק. מכאן, שהטענה שיש ללכת בעקבות מגמת הגברת השוויון המגדרי כפי שנעשה במדינות אחרות הינה שגויה, שהרי האפוטרופסות המשותפת ממילא קיימת אצלנו מקדמא דנא.

יתר על כן, החשש הוא כי מטרתם של חלק מן הדוגלים בביטול חזקת הגיל הרך בישראל היא להביא למגמה של הפחתת סכומי המזונות הנפסקים לילדים. ובמה דברים אמורים? במקרים רבים, המעבר למשמורת משפטית משותפת במדינות המערב, הותיר על כנו את המשמורת הפיזית הבלעדית של האם (כולל האחריות הטיפולית השוטפת), אך מאידך, סכום מזונות הילדים שנפסק היה נמוך יותר, לאור המשמורת המשפטית של האב, וחרף העובדה שאין לו אחריות טיפולית על הילדים.

עמדתנו הבסיסית הינה כי לא ניתן להפריד בין נושא המשמורת לבין שאר הסוגיות המשפטיות בהליכי גירושין, וכי שינוי חד צדדי ונקודתי של ההסדר המשפטי הנוהג כיום בנושא משמורת הילדים מבלי לנקוט בשינויים מוקדמים או לפחות מקבילים בשאר הסוגיות השונות, עלול לפגוע פגיעה קשה במצבן של נשים בסכסוכי גירושין, ועל ידי כך גם במצבם של הילדים עצמם.

יהא זה טרגי אם השאיפה לשוויון פורמאלי ולכלל משפטי ניטרלי תבוא לידי ביטוי דווקא בעדיפות המשפטית הכמעט יחידה ובודדה של האשה - אם בכלל - קרי בביטול חזקת הגיל הרך.

כיום, סחטנות גט מאוזנת במידה מעטה על ידי קיומה של חזקת הגיל הרך, וביטולה של החזקה יותיר נשים חשופות לחלוטין לסחטנות זו.

ברוב המקרים שבהם גברים מגישים תביעות משמורת, בסופו של דבר הם אינם מקבלים את המשמורת אלא הם מוותרים על תביעתם לאחר שתנאי הגירושין סוכמו לשביעות רצונם.

בעולם המערבי, גם לאחר ביטול חזקת הגיל הרך, ובישראל, עם חזקת הגיל הרך, הרוב המכריע של הילדים נמצאים במשמורת אימם ואחוז קטן בלבד נמצאים במשמורת אביהם.

עמדתנו הינה כי שינוי חד צדדי ונקודתי כאמור יגרום לפגיעה קשה ביותר במספר רב של ילדים, אשר ברוב המקרים יגרוו להליכים משפטיים קשים וממושכים, להליכים טיפוליים או אבחוניים מיותרים ומזיקים, ולסכסוכים משפחתיים והוריים קשים ומרים, ללא תועלת של ממש, באשר בסופו של יום, ברוב המקרים, יהיו הילדים במשמורת האם.

כאמור, ביטול החזקה יפתח חזית נוספת במסגרת סכסוכי הגירושין, באשר הורים ילחמו מעתה גם על נושא המשמורת.

אין ספק כי נשים, גברים וילדים ייצאו נשכרים מהגברת המעורבות של גברים בטיפול בילדים, אולם עמדתנו הינה כי מטרה חשובה זו אין להשיג במחיר של ביטול חזקת הגיל הרך אלא על ידי אמצעים שונים אשר יש לנקוט עוד בתקופת הנישואין ולא רק לעת גירושין. כך למשל, על ידי קביעת הטיפול בילדים והסדרי ראייה עם הילדים כחובה הורית ולא כזכות הורית, כזו הקיימת במשפט הישראלי. במ"י אין כל התחשבות באי קיום הסדרי הראייה של האב עם הילדים לצורך הגדלת מזונות הילדים, חרף הפגיעה הכפולה שיש בכך בנשים, הן במישור של הקטנת כושר השתכרותן והן במישור של הגדלת הוצאותיהן הישירות על הילדים. לו היו ננקטים צעדים משפטיים תומכים (לרבות סנקציות מתאימות), ניתן יהיה להביא לשינוי אמיתי.

לסיכום

ההעדפה הנובעת מחזקת הגיל הרך הקבועה כיום בחוק מתחייבת מן המצב הסוציו-אקונומי-משפטי בתחום דיני המשפחה והגירושין בישראל.

ביטול חזקת הגיל הרך בישראל עלולה להביא לתוצאות קשות אפילו יותר מאלו שהיו מנת חלקן של מדינות המערב, וזאת לאור כוח המיקוח הגדול הרבה יותר של גברים בישראל, כמפורט לעיל.

במדינות בהן בוטלה חזקת הגיל הרך, ביטול אשר נועד להרבות את האחריות ההורית של גברים כלפי ילדיהם, הביא הלכה למעשה להותרת עיקר הטיפול בילדים בידי האמהות אשר עתה הן עניות וחלשות הרבה יותר, תוך פגיעה ברורה ומובהקת בילדים שעליה נועד הביטול של חזקת הגיל הרך להגן.

באותה מידה וביתר שאת צפוי כי בישראל תמשכנה נשים לקנות את הגט ואת המשמורת של הילדים בויתורים כספיים מפליגים על זכויותיהן הרכושיות או על מזונות הילדים, תוך החרפת מצבן הכלכלי הקשה ומצבם הכלכלי הקשה של ילדיהן.

לדעתנו, יש מקום לשמר את חזקת הגיל המשרתת מטרות משפטיות חשובות ביותר - מצמצמת ומקצרת סכסוכים משפטיים, מאפשרת הכרעה קלה במקום שבו שני ההורים פחות או יותר שקולים, חוסכת הוצאות כספיות על מומחים ומומחים נוגדים בתחומים שבהם קיימות עמדות רבות ביותר ואסכולות שונות ומאזנת ולו במעט את הנחיתות העצומה של אמהות בסכסוכי גירושין, ועוד.